

Frågan om användande av andra melodier till introitusantifonierna än de i mässboken upptagna bör därför, i all synnerhet i det nu uppkomna läget, under ett interregnum, då linjerna kunna hinna att klarna, och i överensstämmelse med svensk, evangelisk och god kyrkosed, med fullt förtroende överlämnas till pastor att avgöras i samförstånd med kantor och under samråd med biskop.

Det må slutligen uttalas den förhoppningen att Kgl. Maj:t ville slå vakt om denna goda sedvanerätt och lämna kyrkomötets framställning i yrkandets senare del, utan avseende.

Arthur Adell.

Svensk orgelkonst under 1948.¹⁾

Strävandena att berika gudstjänstlivet med musica sacras värden och att fostra allmänheten till större förståelse för dessa värden, gå alltjämt som två röda trådar genom svenskt kyrkomusikliv. Detta gäller ej minst orgelkonsten. Enstaka tendenser av rent negativ art såsom exempelvis en motion vid årets kyrkomöte om anordnandet av gudstjänster utan musik, äro knappast ägnade att tillmätas någon betydelse i detta sammanhang. Som bevis på att de positiva strävandena röna uppskattning från församlingarnas sida kunna nämnas dels den offervilja, som mångenstädes på ett strålande sätt kommer till uttryck vid orgelrestaureringar, dels det faktum, att orgelmusiken vid våra gudstjänster tillvinner sig allt större respekt. Postludiet t. ex. uppfattas ej längre som ett stycke promenadmusik utan som ett avslutande led i gudstjänsten och åhöres i regel numera av menigheten till dess sista ton. De senaste årtiondenas intensiva kulturarbete kring postludiet har alltså ej varit förgäves.

Verksamheten på orgelbyggeriets område har även under det gångna året varit livlig. Bland mera omfattande arbeten märkas om- och tillbyggnaderna av resp. Visby domkyrkoorgel (70 stämmor)

¹⁾ Rapport från orgelrådet, avgiven vid KSV:s centralkommittés årsammansamtråde den 7. 1. 1949.

av firman A. Mårtensson och orgeln i Hedvig Eleonora kyrka i Stockholm (70 st.) av firman A. Magnusson. Av äldre verk, som restaurerats, förtjäna främst att nämnas orgeln i S:ta Gertruds kyrka i Västervik, 20 stämmor, byggd av Vistenius 1744 och orgeln i Gammalkils kyrka om 26 1/2 st., två manualer och pedal, av Schiörlin 1806. Bägge ha på ett lika pietetsfullt som skickligt sätt iständsatts av Th. Frobenius och torde i dag framstå som de allra förnämligaste exponenterna av svensk orgelbyggnadskonst från gången tid. Äran av att Gammalkils-orgeln blivit räddad, tillkommer främst Albert Schweitzer, som vid sitt besök i Sverige 1927 var den förste, som påvisade orgelns värde, men också två enskilda Gammalkilsbor, nämligen baron och friherrinnan Claes Lagerfelt på Duseborg, som bekostat restaureringen. Såväl orgeln i Västerviks S:ta Gertrud som Gammalkils-orgeln äro sannskyldiga klangklenoder, var och en i sitt slag. Man kan ej nog varmt önska att de nu skola bli föremål för inträngande studier från våra orgelbyggares sida, allrahelst som näranog varje stämman för sig utgör ett konstverk av ädlaste halt.

Glädjande nog tycks våra charmfulla gamla orglar nu ha erövat en fast position hos vederbörande i Radiotjänst. Sålunda ha under året radioprogram utförts å följande äldre verk: orglarna i Målilla (av Sven Nordström 1850), Drottningholms slottskapell (av J. N. Cahman 1730), i Flisby (av Sven Nordström 1855), i Gammalkil (av P. Schiörlin 1806), i Östra Karup (av Söderling 1842), Leuvsta bruks kyrka (av J. N. Cahman 1728) och Öveds kloster (av Olof Schwan 1807). Dessutom har bandupptagning förekommit i ett flertal kyrkor, varifrån tonsättningar senare återutsänts i samband med helgsmålsbönerna. I övrigt har utsändning av orgelmusikprogram förekommit i ungefär samma omfattning som tidigare.

En av våra mest anlitade orgelfirmor, Olof Hammarberg i Göteborg, har under året kunnat fira 100-årsjubileum. Se vidare art. i nr 6 av KMT. Med anledning härav må erinras om ett av firmans senaste arbeten, en helt mekanisk orgel om 26 stämmor, fördelade på två manualer och pedal. Verket, som uppförts i Värö kyrka, Halland, har av avsynaren, den kände danske organisten Finn Viderø, fått mycket beröm.

Hundraårsjubileer ha dessutom firats i Horn, Västergötland, bl. a. med föredrag av Jan Håkan Åberg i Skövde om nämnda församlings kyrkorgel, byggd av J. N. Söderling samt i Bäckebo (orgeln av J. Magnusson) med föredrag av dr E. Erici.

Följande tonsättningar för orgel ha utgivits: Gustaf Nordqvist: Två orgelkoraler: O du, min ädla skatt och I himmelen, i himmelen, Valdemar Söderholm: Orgelkonsert i B-dur, grundad på en concerto grosso av J. H. Roman, D. Wikander: Två orgelkoraler: Himmelriket är nära och Jesus från Nasaret går här fram, Gottfrid Berg: Fem koralpartitor samt Albert Runbäck: Orgelmusik vid vigsel, samtliga utgivna av N. Musikförlaget.

En demonstration av ny bröllopsmusik var d. 21 nov. anordnad i S:t Jacobs kyrka i Stockholm av Stockholms stiftskrets av KSV. I samband därmed höll biskop Gustaf Aulén ett mycket uppmärksammat föredrag över ämnet: »Behöver vår bröllopsmusik reformeras?» varpå följde en livlig och givande diskussion. Denna gav senare eko i form av referat och intervjuuttalanden såväl i huvudstads- som landsortspressen.

Fortbildningskurser ha ägt rum i Stockholm, Upsala, Njurunda och Göteborg, kyrkomusikdagar i Kristianstad och Sala.

Bland publicerade artiklar om orglar eller orgelmusik märkas förutom ovan nämnda: I KMT Gunnar Dahlquist: Normalförsamlingarnas orgelbestånd och Storförsamlingarnas orgelbestånd, Bengt Hambræus: Musica sacra, medeltida kyrkomusik och modern tonkonst särskilt med hänsyn till modern orgelmusik; i KSF, Esse Löfgren: August Strindberg och orgelmusiken, i Svensk Tidskrift för musikforskning, Ingeborg Lagercrantz: Några notiser om 1600-talsorgeln i Tuna kyrka och Arne Aulin: Sven Hof som Hülphers' musikaliske bidragsgivare, i Östhammars Tidning, Gösta Brundin: Orgeln i Börstils kyrka, i Göteborgstidningen, av märket G. R.: S:t Gertrudsorgeln i Över-Torneå, i Östgöta-correspondenten, Lennart Fall: Björsättersorgeln, i Julhälsning till församlingarna i Ärkestiftet, Einar Erici: Hjalsta-orgeln 100 år, i Norrköpingstidningar Einar Erici: Hörsalens klassiska orgelverk bör sättas i stånd. Den sistnämnda artikeln föranledde senare intervjuuttalanden i samma tidning av Heinz Freudenthal och Jan Pontén.

Orgelrådet har i och med den nu tilländalupna perioden avslutat sitt femtonde verksamhetsår. Detta kunde ge anledning till åtskilliga reflexioner. Men då sådana i detta sammanhang skulle föra för långt, må här endast fastslås, att det program, orgelrådet uppställde vid starten, i princip blivit allmänt godtaget och erkänt. Att en orgel för kyrkligt bruk skall vara *orgel* och som sådan i möjligaste mån motsvara sina musikaliskt-liturgiska uppgifter är en tanke, som för länge sedan slagit igenom. I den mån orgelrådet

kunnat medverka härtill, känner orgelrådet uteslutande tacksamhet härför.

Till slut må citeras några ord av biskop Ysander, hämtade ur Linköpings stifts kyrkosångsförbunds jubileumsskrift: »Den präst sjunger bäst, som sjunger med så ödmjuk återhållsamhet, att man får en känsla av, att ingen präst står för altaret, utan att det är altaret självt, som sjunger. Samma ödmjukhet och frihet från känsloprål tillkommer kyrkokören.»

Är det männe att syfta för högt att uttala den åsikten, att den höga uppfattning, som här kommer till uttryck med avseende på liturg och kyrkokör, också bör gälla organisten?

Waldemar Ahlén.

Körarbete 1948.

År 1948 kan betecknas som ett fortsatt framåtskridandets år, vad körverksamheten beträffar. Antalet kyrkokörer har ökat, medlemsantalet likaså. Detta är egentligen en ganska märklig företeelse sett mot bakgrunden av de allt högljuddare sekulariseringssträvandena, som tydligen även på körsångens, särskilt den blandade körsångens område skulle vilja nå en avkristning av körerna och ett minskat intresse för andlig sång till förmån för den profana körsången. Flera företeelser peka i denna riktning, icke minst 1944 års folkbildningsutrednings betänkande, del II, där det visserligen icke direkt säges ifrån, att den andliga körsången skall bort, men där den profana körsångens utövare sättes i högsätet och erbjudas förmåner, som skulle göra dem till de mest omhuldade av alla. Det är icke enbart bristande kännedom om kyrkokörernas arbete, som ligger bakom. Man skönjer tydligt kulturradikalisternas strävan att förringa den andliga körsångens betydelse i det nutida Sverige. Det är på sin plats att här ropa ett giv akt och se upp, och alla främjare av den andliga sången böra känna skyldigheten slå vakt om densamma.

Det är icke endast mängden av körer och medlemmar som är